

Bild från Tomelilla bibliotek. Foto: Nils Bergendahl.

Uppföljning av projektet Sommarboken för högstadiet och vägen dit

LOTTA BERGMAN

Lotta Bergman är universitetslektor i Svenska med didaktisk inriktning på Malmö Universitet. Hon undervisar litteraturkurser för blivande svensklärare och forskar om läsning, litteraturdidaktik och skrivande i högre utbildning. Vidare har hon varit handledare för flera forskningscirklar, både i och utanför högskolan.

Uppföljning av projektet Sommarboken för högstadiet och vägen dit

Lotta Bergman, Malmö universitet

Under hösten 2015 och våren 2016 genomfördes en första forskningscirkel för utveckling av bibliotekens läsfrämjande arbete i samarbete mellan Region Skåne och Malmö högskola. Finansiering för två forskningscirkel gav möjlighet för 14 bibliotekarierna och en bibliotekschef att tillsammans med mig som handledare diskutera och reflektera över frågor om litteratur och läsning kopplade till demokrati och tillgänglighetsfrågor, vad läsfrämjande är och hur läsfrämjande arbete kan bedrivas mot olika grupper. De deltagande bibliotekarierna träffades regelbundet för att ta del av såväl varandras kunskaper och erfarenheter som teorier och forskningsresultat. I samråd med gruppen formulerade deltagarna ett antal utforskande projekt som sedan genomfördes i den egna verksamheten. Det blev sammanlagt 10 träffar och 10 småskaliga forskningsliknande projekt¹ som publicerades i *Aktionsforskande bibliotekarierna. En rapport om läsfrämjande verksamhet* (Bergman m.fl., 2016). Under våren 2018 gjordes sedan uppföljande intervjuer med deltagare från fyra av dessa projekt. Syftet med intervjuerna var att få kunskap om vilken betydelse forskningscirkelns arbete och de projekt som genomfördes haft på lite längre sikt.

Ett av projekten genomfördes av barn- och ungdomsbibliotekarie Joel Hirsch, på Arlövs bibliotek och syftade till att utveckla konceptet för Sommarboken så att det skulle kunna passa också för de äldre barnen. Bakgrunden var en inventering som visat att det läsfrämjande arbetet mot dem var eftersatt. Barn- och ungdomsbibliotekarierna i Burlövs kommun hade därför redan hösten 2015 satt igång projektet *När unga själva får bestämma* för att hitta nya sätt att arbeta läsfrämjande mot högstadieungdomar. Inom projektet genomfördes intervjuer med åttondeklassare men också med svensklärare för att få djupare kunskaper om deras litteraturpedagogik, vilket sedan skulle ligga till grund för en utveckling av ett samarbete där bibliotek och skola kunde komplettera och stärka varandras insatser.

Undersökningen visade att eleverna hade positiva erfarenheter av bibliotekets tidigare verksamhet men att dess relevans minskade när de blev äldre. Joel ville motverka detta genom att utveckla sätt att arbeta läsfrämjande som kunde tilltala ungdomarna. Valet föll på Sommarboken vars syfte är att uppmuntra till läsning under sommarlovet men

1 De projekt som genomfördes i forskningscirkeln är forskningsliknande då de har kvaliteter som återfinns i forskning. Vetenskaplig forskning är emellertid oftast mer omfattande, mer systematiskt genomförd och granskad i förhållande till vetenskapliga kriterier (se t.ex. Persson, 2009).

konceptet behövde förändras. Urvalet av böcker blev en viktig aspekt i förändringsarbetet. Ett antal nysläppta ungdomspocketböcker och ungdomsklassiker som till exempel *Cirkeln* (Strandberg& Bergmark Elfgren 2011), *Hungerspelen* (Collins, 2012) och *Förr eller senare exploderar jag* (Green, 2013) köptes in tillsammans med lättlästa böcker och en del facklitteratur. Skolbibliotekarierna deltog i arbetet genom att besöka alla klasser för att informera och dela ut böcker som eleverna fick behålla. När den första boken var läst kunde de hämta en ny på biblioteket. Redovisningssättet skulle också bli enklare och mindre skolarbetslikt. Den kunde lämnas på Instagram via en hashtag (#sommarboken-burlov) eller på papper och den skulle ha fokus på läsoplevelsen och kunna fungera som ett boktips. Satsningen på Sommarboken hann inledas men något resultat kunde inte presenteras under den tid som forskningscirkeln pågick. En uppföljande intervju av Joels projekt kändes därför särskilt viktig.

I intervjun berättar Joel om hur det nya konceptet för Sommarboken genomfördes och fungerade. ”Det var ju ett spännande arbete när vi gjorde om upplägget”. Han berättar att satsningen varit framgångsrik på så sätt att de fick många deltagare, 58 böcker lästes mot tidigare enbart 3. Om man däremot tittar på hur det ser ut på de olika biblioteken så var Sommarboken inte alls framgångsrik i Åkarp, varken för de yngre eller äldre barnen. Detta kan förklaras, menar Joel, av att information och utdelning av böcker inte fungerade eftersom skolbibliotekarien i Åkarp var föräldraledig och det dröjde till efter sommaren innan det kom en ersättare. Redovisningarna på Instagram visade sig inte fungera alls, ”det var ingen som ville göra det”.

Lärdomarna från den första omgången har legat till grund för den fortsatta utvecklingen av Sommarboken för högstadiet. ”Detta kommer att fortsätta”, säger Joel, men ansvaret har flyttats över till Joels kollega som fått uppdraget som ungdomsbibliotekarie medan Joel nu har en tjänst som barnbibliotekarie. Antalet pocketböcker har begränsats till åtta vid det första tillfället och informationen har skett som tidigare men det har också funnits affischer om Sommarboken uppsatta. Böckerna fick ett bokmärke som förklarade hur Sommarboken fungerade. När eleverna hade läst den första boken fanns det möjlighet att välja en ny bok ur ett större utbud. Ungdomarna redovisade genom att skriva en recensionslapp med kommentarer och betyg. Lapparna sattes sedan upp i biblioteket. ”Jag vet inte om de fungerade som boktips men man kanske kan bli lite taggad av att se vad andra har gillat”. När det gäller informationen samarbetar skolbiblioteket med högstadiets kulturgrupp:

”dom är ute och snackar i klasserna, skolbibliotekarien har den kontakten och eleverna går ut och informerar ... då blir det som att dom informerar om biblioteket också ... ja, för vissa är dom förebilder men en del tycker väl att dom är nördiga men det går inte att få med alla.

I intervjun ställer jag också frågor om hur Joel ser på forskningscirkelns arbete. En forskningscirkel innehåller olika faser där det ska finnas utrymme för möten mellan praktik och teori, diskussioner och kritisk reflektion och för att planera, genomföra och presentera ett forskningsliknande projekt i mindre skala. Tanken är att den kritiska

reflektionen i ett sådant arbete ger förutsättningar för förändring och utveckling. Joel säger att arbetet som helhet var tidskrävande men att det samtidigt var viktigt att ”det fick lov att pågå under en längre tid och det var bra att det var krav på att vi skulle göra saker”. Han berättar att han gärna skulle göra om det en gång till med den erfarenhet han har nu. Joel har alltid något på gång som han vill utveckla men ”skillnaden är att man inte har tiden”. Han skulle inte vilja vara utan något av de som cirkeln erbjöd men minns att det tillkom mycket på slutet som han inte hade räknat med och att det då kunde kännas lite stressigt. Läsning och diskussion av texter var viktiga men det var också projekten, menar Joel, eftersom det var där han var tvungen att tänka igenom och formulera sig.

Det känns som att man har många idéer kring verksamheten hela tiden som bara går förlorade för man har inte tid att skriva ner idéerna, sånt man vill testa. Hade man kunnat skriva ner och formulera det klart så skulle mer bli genomfört.

I cirkeln användes skrivandet på flera olika sätt. Vi gjorde skillnad mellan det skrivande som ska publiceras och så kallat tankeskrivande där det handlar om att fånga upp tankar och idéer eller att klargöra något för sig själv utan krav på det skrivna ordets formella aspekter. Ett sådant mer kreativt skrivande har en potential att väcka och utveckla nya idéer. Precis som Joel säger är det värdefullt att ta till vara på den möjligheten. I en tanketext finns ofta guldkorn som är värda att vidareutveckla.

I forskningscirkeln diskuterade vi de förändringar som bibliotekarieyrket gått igenom också i ett historiskt perspektiv, bland annat i anslutning till läsningen av *Läsandet bär demokratin* (Arbetsgruppen för ett läslyft i Sverige 2013). Joel säger att diskussionen om bibliotekens roll i ett demokratiperspektiv kommit igång på allvar.

Tillgänglighet och utbud och möjligheter och juridik, det känns verkligen viktigt nu med alternativa fakta ... och sådant diskuterar vi mycket. Biblioteksbladet nu handlar ju mycket om det ... och nu inför valet till hösten, större delen av samhällsdebatten handlar ju om det som biblioteken har en stor roll att spela i.

På frågan om synen på läsfrämjande verksamhet har förändrats svarar Joel att det nog är så men att det är svårt att säga hur det förändrats mer än att han lägger mer vikt vid ”att fundera över varför man gör saker och hur” och det menar jag är viktigt och stort nog. Om han skulle få möjligheten att vara med en gång till hade han önskat att alla deltagare skulle ha en gemensam ingång. Han menar att det skulle ge större effekt om alla fokuserade på en fråga eller ett problem och att man gemensamt planerade för samma eller olika aktioner där det blev möjligt att jämföra utfallet. ”Jag tror det hade varit väldigt effektivt”. Idén är god och jag tror det skulle innebära en fördjupning av både projekten och diskussionen. Å andra sidan finns det en fördel i att få ta del av projekt som skiljer sig från det egna. Projekten rörde det läsfrämjande arbete som alla var berörda av och engagerade i. Deltagarna hade gott utbyte av varandra och inspirerades till att pröva andras idéer på sitt eget bibliotek.

Referenser

Arbetsgruppen för ett läslyft i Sverige (2013). *Läsandet bär demokratin. Om folkrörelsernas läsfrämjande erfarenheter och arbetsformer.*

Bergman, L. (red.) (2016). *Aktionsforskande bibliotekarier. En rapport om läsfrämjande verksamhet.* Malmö: Region Skåne. https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/forskningscirklar_lr.pdf

Collins, S. (2013). *Hungerspelen.* Stockholm: Bonnier Carlsen.

Green, J. (2013). *Förr eller senare exploderar jag.* Stockholm: Månocket

Strandberg, M. & Bergmark Elfgren, S. (2011). *Cirkeln.* Stockholm: Rabén & Sjögren